

SLANČOVÁ, D., MERGEŠ, J., KLINGOVÁ, J., SOKOLOVÁ KIČURA, J. 2021. *Úvod do štúdia žurnalistických žánrov v tlačových médiách*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta. 464 s. ISBN 978-80-555-2892-2.

Súčasný jazykový výskum sa stále viac posúva do interdisciplinárnych oblastí, k aplikovaným vedám a najmä do sféry mediálnej komunikácie, ktorej dominujú nové médiá. Tradičné – printové – noviny a periodiká čoraz častejšie nájdeme aj v elektronickom variante. Žurnalistické žánre, kedysi výhradne prítomné iba v tlačenej podobe, sa preto dostávajú do online prostredia, v dôsledku čoho môže (ale nutne nemusí) dôjsť k ich modifikácii. Základné parametre, klasifikácia a charakteristika jednotlivých žánrov však ostáva zachovaná, resp. sa prirodzene vyvíja v dôsledku rozširovania a zamerania mediálneho trhu.

V roku 2021 prispeli do bohatej studnice publikácií venovaných problematike žurnalistických textov autori prešovskej lingvistickej školy. Kniha *Úvod do štúdia žurnalistických žánrov v tlačových médiách* vyšla na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity ako spoločný autorský počin kolektívu vedeckých pracovníkov, pedagógov a jazykovedcov. Sú nimi Daniela Slančová, Jozef Mergeš, Jana Klingová a Jana Kičura Sokolová. Rozsiahle, vedecky prepracované, ale súčasne didakticky veľmi prístupné a kompozične prehľadné dielo zamerané primárne na študentov mediálnych, komunikačných a humanitných odborov vyšlo v kategórii vysokoškolskej učebnice. Ide o výsledok riešenia projektu *KEGA 010PU-4/2020 Interaktívna stylistika – analýzy a syntéza*. Autori si hneď v úvode stanovili cieľ, ktorý predznamenáva štruktúru publikácie a načrtáva perspektívy jej využitia v praxi. Je ním upriamenie pozornosti na základný prehľad najčastejších žánrov v súčasnej periodickej tlači, ich vzájomné vzťahy a súvislosti medzi nimi. Publikácia sa člení na päť veľkých kapitol, ktoré je nutné vnímať v úzkom prepojení a logickej následnosti budúcej a rozvíjajúcej informácie nevyhnutné na poznanie a pochopenie konkrétnych žánrov.

V prvej kapitole autori vstupujú do témy žurnalistiky základnou otázkou *Čo je to žurnalistika?* Nevyhnutne ju prepájajú s oblasťou komunikácie a poukazujú na jej najdôležitejšie funkcie od informačnej, zábavnej, socializačnej, aktivizačnej až po persuzívnu so všetkými ich charakteristickými atribútmi. Typológia periodík je ďalej konkretizovaná v zaužívanom dichotomickom náhľade odlišujúcim spravodajstvo a publicistiku. Keďže nemožno skúmať žurnalistiku bez pochopenia textu, druhá kapitola je venovaná jeho teoretickým východiskám, segmentácii a štyrom základným prístupom, pomocou ktorých možno text uchopiť a pracovať s ním. Ide o komunikačno-pragmatické, štruktúrno-kompozičné, kontextové a semiotické chápanie textu. Práve v kapitole o štruktúrno-kompozičnom uchopení textu venovali autori pozornosť jeho stylistickým aspektom, kompozičnému usporiadaniu i zviazanosti textu na úrovni kohézie i koherencie. Autori už v úvode publikácie upozorňujú, že k predkladanej problematike pristupujú z hľadiska historického vývinu, a súčasnej aj synchronnej dynamiky, pričom kladú dôraz na deskripciu a explikáciu. Tento prístup hodnotíme veľmi kladne, a to z viacerých dôvodov. Na jednej strane zreteľne poukazuje na vývin v jednotlivých oblastiach (jazyka, textológie, stylistiky, žurnalistiky, teórie žánrov) a zdôrazňuje posun, ku ktorému v nich došlo. Pozorný čitateľ vďaka tomu môže sledovať aktualizáciu i aktuálnosť tematiky v súčasných podmienkach. Ako príklad možno uviesť podkapitolu *2.4.2.4 Textové stratégie*, kde namiesto tradičnej, ale stále pestrej terminológie hovoriacej o slohových postupoch v slovenskom jazyku, pristupujú k nim ako k textovým stratégiám. Sú vymedzené na základe konceptualizácie reality ako elementárnej referenčnosti (informačná stratégia), deskriptívna (opisnej stratégie), naratívna (rozprávejacej stratégie) a explikatívna (výkladovej stratégie). Napriek zvolenej a vyargumentovanej terminológii autori odbočujú k exkurzu o terminologickom vývine zaužívanom v slovenských podmienkach od polovice 50. rokov. Približujú mistríkovo-skofindrovskú koncepciu, prístup Dolníka a Bajzikovej, Paulíniho, Mlaceka aj Horeckého. Takýto postup, na druhej strane, podporuje aj didaktický rozmer publikácie, poukazujúc na kontinuitu jazykovedného výskumu a jeho vzájomné súvislosti.

Teoretickú časť publikácie dopĺňajú dve kapitoly venované žánrom. Prvá z nich predstavuje žáner ako zovšeobecnenú, abstraktnú modelovú štruktúru založenú na podobných tematických, funkčných, kompozičných, jazykových a formálnych znakoch. Taktiež približuje žáner z hľadiska jeho historického vývinu. V rámci základnej terminológie sa autori ďalej venujú žánrológii, žánrovým variantom, žánrovej kompetencii, norme či dynamike žánru a ďalším súvisiacim javom. Doplnkovo predkladajú teóriu komunikačného registra vo vzťahu k žánrom a problematike štýlu, pričom sústredia pozornosť najmä na štýl individuálny. Klasifikácia žánrov spracovaná v štvrtej kapitole načrtáva niekoľko existujúcich a popri sebe fungujúcich koncepcií. Medzi nimi možno spomenúť trichotomické delenie žánrov podľa J. Mistríka (na spravodajské, analytické a beletristické) alebo dichotomické členenie na spravodajstvo a publicistiku. Autori predkladajú aj ďalšie vnútorné členenie, ktoré z dichotómie vyplýva, a rovnako sa orientujú aj na teoretické aspekty žurnalistických žánrov v internetovom, televíznom či rozhlasovom prostredí. Didaktický rozmer učebnice je podporený orientačným vstupom na začiatku každej kapitoly, kde sú stručne predstavené dominantné body, témy a pojmy, ktorým sa kapitola bude venovať.

Druhá, rozsiahlejšia časť knihy zhrnutá v piatej kapitole s názvom *Encyklopédia písaných žurnalistických žánrov* tvorí praktickú časť učebnice. Obsahuje výber žurnalistických žánrov, medzi ktorými sú tradičné (komentár, recenzia, správa, úvaha), ale aj niektoré menej známe, ako napríklad nekrológ, portrét či v súčasnosti populárny editoriál, ktorý nahradil úvodník. Jednotlivé žánre sú koncipované podľa jednej schémy – zaradenie žánru (napr. fejtón – žáner beletristický, žáner publicistiky emocionálneho typu, žáner fejtónový), charakteristika a vývin, klasifikácia, funkcia a základné vlastnosti, ukážka, rozbor ukážky a na záver žánrové parametre. Jednotná koncepcia kapitol je z didaktického hľadiska prehľadná a orientácia v nich je rýchla a jednoduchá. Najpodstatnejšie prvky a vlastnosti sú v texte graficky zdôraznené. Ukážky sú aktuálne a doplnené zdrojovými údajmi umožňujúcimi ich vyhľadanie. Analýzy vybraných ukážok prepájajú predstavené teoretické poznatky a aplikujú ich na konkrétne texty, zdôrazňujú príklady nachádzajúce sa v ukážkach. V súvislosti so žánrovými parametrami uvedenými na konci kapitoly ide o štruktúru, ktorá je logická a vzájomne súvisiacou. Čitateľ, resp. študent, postupne rozvíja svoje poznatky, dopĺňa ich a nepriamo získava aj metodické základy o výstavbe vedeckého textu od teoretického vstupu, cez analýzu, interpretáciu a syntézu až ku generalizácii. Súčasťou každého hesla predstavujúceho vybraný žáner je doplňujúci zoznam odporúčanej literatúry, ako aj odkaz na súvisiace žánre zaradené v rovnakých kategóriách, čo opäť podporuje učenie sa a uvažovanie v súvislostiach.

Vzhľadom na to, že publikácia je vybudovaná ako učebná pomôcka, nachádzame v nej množstvo prehľadných a funkčne ukotvených schém, tabuliek a ilustrácií vytvorených s cieľom názorne uchopiť abstraktné jazykové procesy pri tvorbe textu, ako aj početné a vzájomne prepojené vzťahy a klasifikácie žurnalistických žánrov. Komplexné mapy žurnalistických žánrov v tlačových médiách sú obsahom šiestej kapitoly.

Na záver možno konštatovať, že kolektívne dielo prešovských jazykovedcov je podnetným, čitateľsky inšpiratívnym, ale najmä mimoriadne praktickým príspevkom do lingvistickej i študijnej literatúry. Svojim bohatým obsahom, a súčasne hĺbkovou analýzou predkladanej problematiky uchopenej v aktuálnom kontexte, sa vymyká v posledných rokoch zaužívanému štandardu stručných skrípt v rozsahu 2 – 3 autorských hárkov. Som presvedčená, že publikácia si nájde čitateľskú základňu nielen v radoch študentov jazykových, mediálnych a humanitných odborov, ale aj medzi pedagógmi tak stredných, ako aj vysokých škôl, pre ktorých môže byť kniha vynikajúcou pomôckou.

Recenzentka:

Mgr. Patrícia Molnárová, PhD., Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Filozofická fakulta, katedra slovenského jazyka a komunikácie
Tajovského 51, 974 01 Banská Bystrica, Slovenská republika
Email: patricia.molnaroa@umb.sk